

«Із природи цієї раси...»

Геноцид сінті та ромів в Німеччині і в окупованій Європі

Сінті та роми піддавалися обмеженням і тавруванню за багато століть до диктатури націонал-соціалістів. Вони вважалися відсталими елементами і злочинцями. Тривалий час сінту існували на узбічі європейського життя, і від них вимагали додати до культури оточуючих народів та пристосуватися до навколишнього середовища – в цьому теж проявлялася зневага до їхньої самобутності.

Націсти довели цю ворожнечу до крайності. Вони відкинули концепції предсередніх часів, які були спрямовані на інтеграцію і асиміляцію ромів. Вони бачили в роках не співгомадян з інакшим способом життя, професією, мовою і «культурою, а «чужу расу». Управління кримінальної поліції Райху визначило їх в «Указі про боротьбу з циганським ліхом» у червні 1936 р. як «чужий німцям циганський народ». Незалежно від того, чи були роми осілими чи ні, та яку професію мали, вони лише на підставі їхнього походження вважалися спадковим «асоціальним елементом», якого потрібно було «позбутися».

Засобами для цього служили депортация, примусова стерилізація і вбивство.

Геноцид почався після приходу до влади нацистів у 1933 р. з поступовим ізоляціонізмом ромів і позбавленням прав на всіх суспільних рівнях. Соціальні виплати були зменшені, промисел заборонений, артисти і музиканти були виключені з усіх музичних установ. Викликані такими діями безробіття нацисти підступно вважали підтвердженням того, що сінту та роми «не люблять працювати». Їх могли в будь-який момент як «асоціальний елемент» доправити до концентраційних таборів. Внаслідок «Нюрнберзьких законів» 1935 р. були заборонені шлюби між німцями і так званими «далекими від народу національностями». Пізніше були заборонені шлюби «людів з циганською кров'ю» між собою. Сінту та ромам поступово стали забороняті відвідувати школу.

З 1935 р. сінту та ромів у деяких великих містах почали примусово переселяти в «табори для циган», які охоронялися поліцією і штурмовими загонами СА.

Канцелярія кримінальної поліції 8 грудня 1938 р. розпорядилася в «Циркулярі про боротьбу з циганською загрозою» про «остаточне розв'язання циганського питання», за яке потрібно братися «виходами із сутності цієї раси».

У жовтні 1939 р. так званим «Festsetzungserlass» – указом про заборону пересування – було заборонено всім сінту та ромам, які не перебували в комуналних таборах, залишати інше місце проживання або місце перебування. За цим відбулася хвиля депортаций, кінцевим пунктом призначення яких була окупована Польща: 2500 сінту та ромів з західної Німеччини в травні 1940 р., 5 тис. ромів з австрійської провінції Бургенланд в листопаді 1941 р. і 2 тис. східно-пруських сінту в лютому 1942 р. Їх чекали примусові роботи, ув'язнення в гетто або концентраційні табори. Роми з провінції Бургенланд були вбиті в таборі Хельміно в так званих газових машинах – «душогубках».

З лютого 1943 р. більшу частину ще проживаючих в німецькому Райху сінту та ромів депортують до табору Аушвіц. Масштабні депортації проводилися також з окупованої Чехії і самої Польщі.

Підставою для депортаций були так звані «записи про циган», які вела поліція з кінця XIX століття, та звіти Центру расової гігієни при Управлінні охорони здоров'я Райху (RHf). Його співробітниками в 1930-ті роки було оглянуто 10 тисяч сінту та ромів, в яких примусово обміряли діаметр голови та інших частин тіла і проведено різні дослідження для з'ясування, чи була людина «циганом» або «сумішшю з циганською кров'ю». Щонайменше 2500 сінту та ромів після «огляду» Центру расової гігієни були незабаром примусово стерилізовані.

Приблизно 22 600 сінту та ромів з усієї Європи незалежно від віку і статі були ув'язнені в так званий «циганський табір» у Аушвіц-Біркенгауз, з них 13 тисяч були з Німеччини або Австрії. Близько 19 300 померли від голоду, холода, хвороб, знемоги, внаслідок медичних експериментів або як були відрізані в газові камери. Перша спроба СС знищити «циганський табір» закінчилася невдачею 16 травня 1944 р. із-за опору ув'язнених, яких вчасно попередили. Це врятувало життя кільком тисяч з них, адже згодом «працездатних» було переведено в інші концентраційні табори. В ніч з 2 на 3 серпня 2897 ув'язнених, які залишилися у таборі, було отруєно в газових камерах.

Європейські масштаби геноциду

В окупованих німецькими військами країнах Західної та Східної Європи було вбито тисячі ромів. Хорватський уряд усташів, який уклав пакт з нацистами, знищив до 50 тисяч ромів, з них тільки в таборі смерті Ясеновац мінімум 16 тисяч. В областях окупованого Радянського Союзу Вермахт і оперативні групи поліції безпеки та СД, а також інші окупанті формування розстріляли десятки тисяч як осілих, так і кочових ромів. Показовим є указ райхскомісара «Остланд» Генріха Лозе, який в грудні 1941 р. віддав наказ щодо ромів: «Постановляю, що з ними слід поводитися як з євреями».

Кількість знищених в Польщі ромів оцінюється в 8 тисяч, в Сербії – тисяча. У Угорщині після перевороту фашистської партії «Схрещені стріли» восени 1944 р. мали місце численні депортації, частково в Німеччину. Тисячі ромів були при цьому вбиті. Вбивства і депортациі відбувалися також в Бельгії та Нідерландах. У Франції та Італії тисячі ромів були інтерновані.

Невідомо, скільки людей стали жертвами цього геноциду. За приблизними розрахунками – як зазначено в берлінському Меморіалі вбитим сінту та ромам Європи – було вбито до 500 тисяч осіб.

«Из природы этой расы...»

Геноцид синти и ромов в Германии и оккупированной Европе

Синти и рома подлежали преследованиям и ущемлению за много столетий до диктатуры национал-социалистов. Их считали отсталыми элементами и преступниками. Долгое время они существовали на обочине европейской жизни, и от них требовали перенять культуру окружающих народов и приспособиться к окружающей среде – и в этом проявлялось презрение к их самобытности.

Нацисты довели эту вражду до крайности. Они отбросили концепции предшествовавших времен, которые были направлены на интеграцию и ассимиляцию ромов. Они рассматривали синти и ромов не как не сограждан с иным образом жизни, профессиями, языком и культурой, а как «чужую расу». Управление уголовной полиции Рейха определило их в июне 1936 г. в «Указе о борьбе с цыганским бедствием» как «чужой немцам цыганский народ». Независимо от того, были ли они оседлыми или нет, или какую профессию они имели, они лишь на основании их происхождения считались наследственным «асоциальным элементом», от которого следовало «избавиться». Средствами для этого служили депортация, принудительная стерилизация и убийство.

Геноцид начался после прихода в власти нацистов в 1933 г. с постепенной изоляцией ромов и лишением их прав на всех общественных уровнях. Социальные выплаты были уменьшены, отходили промыслы запрещены, артисты и музыканты были исключены из всех музыкальных учреждений. Вызванные такими мероприятиями безработица нацисты лицемерно считали подтверждением того, что синти и рома «не любят работать». Их могли в любой момент как «асоциальных элементов» отправить в концентрационный лагерь. Вследствие «Нюрнбергских законов» 1935 г. были запрещены браки между немцами и так называемыми «чуждыми народом национальностями». Позже были запрещены браки «людей с цыганской кровью» между собой. Также синти и рома постепенно стали запрещать посещать школу.

С 1935 г. синти и ромов в некоторых крупных городах начали принудительно переселять в «лагеря для цыган», которые охранялись полицией и штурмовыми отрядами СА.

Канцелярия кримінальної поліції 8 грудня 1938 р. распорядилася в «Циркулярі о борьбе с цыганской угрозой» об «окончательном решении цыганского вопроса», за которое нужно братися «исхода из сущности этой расы».

В октябре 1939 г. так называемым «Festsetzungserlass» – указом «Festsetzungserlass» – указом о запрете передвижения всем синти и ромам, которые не содержались в коммунальных лагерях, было запрещено покидать из места жительства или место пребывания. Затем последовало множество волн депортации, пунктом назначения которых была оккупированная Польша: 2500 синти и ромов из западной части Германии в мае 1940 г., 5 тысяч ромов из австрійської провінції Бургенланд в листопаді 1941 г. та 2 тисячами восточно-прусських синти в березні 1942 г. Их ожидали принудительные работы, заточение в гетто или концентрационные лагеря. Ромы из провинции Бургенланд были убиты в лагере Хельміно в газовых автомобилях «душегубках».

С февраля 1943 г. большую часть еще проживающих в немецком Рейхе синти и рома депортируют в лагерь Аушвіц. Масштабные депортации производились также с территорий оккупированной Чехии и самой Польши.

Основанием для депортаций были так называемые «записи о цыганах», которые вела полиция с конца XIX столетия, и выводы Центра расовой гигиены при Имперском управлении здравоохранения (RHf). Его сотрудники в 1930-е гг. подвергли 10 тысяч синти и ромов принудительным измерениям диаметра головы и других частей тела, а также другим исследованиям, чтобы выяснить, был ли человек «циганом» или «помесью с цыганской кровью». Минимум 2500 синти и рома после «осмотра» Центром расовой гигиены были впоследствии принудительно стерилизованы.

Примерно 22 600 синти и ромов со всей Европы независимо от возраста и пола были депортированы в так называемый «циганский лагерь» в Аушвіц-Биркенау, из них 13 тысяч из Германии или Австрии. Около 19 300 человек умерли от голода, холода, болезней, изнеможения, вследствие медицинских экспериментов или же были отправлены в газовые камеры. Первая попытка СС уничтожить «циганский лагерь» закончилась неудачно 16 мая 1944 г. из-за сопротивления вовремя предупрежденных заключенных. Это спасло жизнь нескількох тисяч із них, так як «рабочоспособних» вскоре перевели в інші концентраційні лагері. Вночі со 2 на 3 серпня 1944 г. вони були вивезені в газові камери.

Европейские масштабы геноцида

В оккупированных немецкими войсками странах западной и восточной Европы было убито тысячи синти и ромов. Хорватское правительство усташей, которое заключило пакт с нацистами, уничтожило до 50 тысяч ромов, из них только в лагере смерти Ясеновац минимум 16 тысяч. В областях оккупированного Советского Союза Вермахт и оперативные группы полиции безопасности и СД, а также другие оккупационные формирования расстреляли десятки тысяч как оседлых, так и кочевых ромов. Показательным является указ рейхскомиссара «Остланд» Генриха Лозе, который в декабре 1941 г. издал указ относительно ромов: «Постановляю, что с ними следует обращаться как с евреями».

Численность убитых ромов в Польше оценивается в 8 тысяч, в Сербии – тысяча. В Венгрии после переворота фашистской партии «Скрепленные стрелы» осенью 1944 г. были проведены многочисленные депортации, частично в Германию. Тысячи ромов были при этом убиты. Убийства и депортации были также в Бельгии и Нидерландах. Во Франции и Италии тысячи ромов были интернированы.

Неизвестно, сколько людей стали жертвами этого геноцида. По приблизительным подсчетам – как указано на берлинском Мемориале убитым синти и ромам Европы – было убито до 500 тысяч человек.

Bundesarchiv R 165 Bild-244-71
Опитування керівником Центру расової гигієни Робертом Ріттером ромської жінки

